

teydessä laajalti esille, kuinka se olisi täyttänyt muun muassa etnisen diskriminaation kriteerit.

Tärkeä ja edelleen ajankohtainen puheenvuoro romanikerjäläisiä koskevaan keskusteluun on myös Helsingin Sanomien toimittajan Kimmo Oksasen artikkeli ”Kuinka media löysi kerjäläiset: Havaintoja romanikerjäläisten ja tiedotusvälineiden suhteesta vuosina 2006–2011”. Hänen mukaansa media raportoi Suomeen tulleista romanikerjäläisistä nopeasti, mutta kesti suhteellisen pitkään ennen kuin heitä kohdeltiin kuten ketä tahansa haastateltavaa nimen omaavana yksilönä. Uutisointi inhimillistyi vähitellen myös lisääntyneen tiedon ja kritiikin myötä. Toisaalta romanikerjäläisiin kohdistuvissa uutisissa esiintyy edelleen heidän ihmisarvoaan halventavia ilmaisuja kuten ”kerjäläislauma” tai ”kerjäläisten hätistäminen muualle”. Oksanen viittaa myös poliisin taholta tulevaan uutisointiin, jossa romani=rikollinen -otsikkokaava on jälleen ollut valitettavan yleinen, erityisesti romanikerjäläisten kohdalla.

Kerjäläisyyteen on toki kautta historian liittynyt lieveilmiöitä kuten omaisuusrikoksia, mutta valtaosa Suomeen tulleista katukerjäläisistä elättää itseään ja lähiomaisiaan kerjäämällä. Edelleen näyttää olevan epäselvää, onko taustalla järjestäytyntä rikollisuutta kuten ihmiskauppaa, mutta Suomeen tulleet kerjäläiset ovat ainakin itse haastatteluissa kiistäneet tällaisen mahdollisuuden. Teoksessa ei kuitenkaan pohdita ihmiskauppaa koskevia epäilyjä perusteellisemmin.

Huomio! Romaneja tiellä -teoksen sisältämät puheenvuorot tekevät näkyväksi eurooppalaisen romaniväestön hädänalaisuuden ja haastavat lukijan pohtimaan myös omaa osallisuuttaan heidän kohtaloonsa. Pystymmekö asettumaan aitoon vuoropuheluun ja yhteistoimintaan heidän kanssaan? Kykenemmekö suhtautumaan kriittisesti omiin ennakkoluuloihimme ja asenteisiimme heitä kohtaan? Miten kohtaam-

me heidät ja heidän hätänsä, kun he kerjäävät kulkutiemme varrella? Jäämmekö sivullisiksi vai olemmeko osallisia – ja millä tavalla? Teos tarjoaa monipuolista ainesta näiden kysymysten pohdintaan. Mielestäni sen kiinnostavin ja tärkein anti sisältyy romanikerjäläisten omaan ääneen. Sitä olisi mielellään kuullut enemmänkin.

**VIRPI MÄKINEN
DOS., HELSINKI**

UWE HOLMER Der Mann, bei dem Honecker wohnte. 5. Aufl. Holzgerlingen: SCM Hänssler 2009. 219 s.

Saksalainen Uwe Holmer toimi DDR:n evankelisen kirkon pappina Leussowissa Mecklenburgissa vuosina 1955–1967. Myöhemmin hänet tunnettiin Falkenbergin raamatukoulun (Gnadauer Theologisches Seminar) johtajana sekä diakonisen laitoksen (Hoffnungstaler Anstalten Lobetal) johtajana Lobetalissa Brandenburgissa lähellä Berliiniä. Eläkevuosinaan hän toimi vielä Serahnissa Rehaklinik für Suchtkranke -laitoksen palveluksessa. Holmer eli elämänsä parhaimmat vuodet kommunistien hallitsemassa Saksan demokraattisessa tasavallassa, jonka uskonnonvapauden rajoitukset evankelinen kirkko ja sen eri organisaatiot kokivat arjen tasolla rasakkaasti.

Saksan kirkkohistorian näkökulmasta Holmer olisi todennäköisesti ollut vain yksi pietistinen pappi DDR:n ajan saksalaisissa pappismatrikkeleissa, ellei maan kiihkeä poliittinen muutos vuosina 1989–1990 olisi nostanut hänet varsin erikoislaatuiseen rooliin. Itä-Saksan kansannousu oli johtanut kommunistijohtaja Erich Honeckerin eroon

18.10.1989. Pian sen jälkeen Berliinin muuri murtui. Tätä murtumista seuranneet poliittis-yhteiskunnalliset muutokset johtivat yhdistyneeseen Saksaan.

Kun itäisen Saksan kommunistipuolueen mahtimies Erich Honecker joutui luopumaan vallasta, hän oli koko kansan syllykuppina. Entiset puoluetoverit eivät halunneet hänen asuvan Berliinissä heidän naapurustossaan. Kelkat kääntyivät viuhahtaen! Yli 40 vuotta jatkunut kommunistinen terrori oli ollut siinä määrin raakaa, kovaa ja armotonta, ettei sen yhdelle johtajalle juuri herunut ymmärrystä. Kansa oli raivoissaan. DDR:n evankelinen kirkko lupasi kuitenkin majoittaa Honeckerit. Pastori Uwe Holmer sai loppuvuodesta 1989 yllättävän pyynnön majoittaa vallan huijulta pudonnut pariskunta, Margot ja Erich Honecker. Koska Uwe Holmer halusi elää kristillistä lähimmäisenrakkautta todeksi, hän suostui majoittamaan heidät pappilaansa. On huomion arvoista, että Holmerin kymmenlapsinen perhe oli itse joutunut kärsimään kommunistisesta diktatuurista.

Honeckerit asuivat kymmenen viikkoa Lobetalin pappilassa tammi-kuun lopusta huhtikuun alkuun 1990. Sen jälkeen vallasta syösty kommunistijohtaja oli jonkin aikaa neuvostojoukkojen sairaalassa Berliinin lähellä, sitten Moskovassa ja Neuvostoliiton hajottua uudelleen Saksassa. Saksassa Honecker joutui oikeuden eteen syytettynä maanpetoksesta 1993, mutta huonon terveytensä takia hänet vapautettiin. Pinochetin jälkeinen ”uusi ja demokraattinen” Chile otti Honeckerit vastaan. Erich Honecker kuoli touku-kuun lopussa 1994 Chilessä.

Honeckerin pariskunnan majoittaminen Lobetalin pappilaan herätti saksalaisten keskuudessa ristiriitaisia reaktioita, myös voimakkaita protesteja. Holmer sai asian johdosta 3000 kirjettä.

Pastori Holmer kertoo muistelmissaan koko elämänsä tarinan. Ho-

necker on vain yksi luku siinä epäitsekkäässä kristillisessä palvelussa, jolle hän elämänsä omisti. Vaatimatoman miehen aito todistus on puhutteleva siinä mielessä, että valitetavan usein eurooppalaisten suurten kirkkojen yhteiskunnallis-diakonisten kannanottojen ja käytännön todellisuuden välillä on vallinnut syvä kUILU. Siksi on virkistävää tutustua kirjaan, jonka tekijä ei ole elämäntyönään sahanut sahajauhoja vaan puuta.

JOUKO TALONEN
PROF., VANTAA

KLAUS HELKAMA

Moraalipsykologia: Hyvän ja pahan tällä puolen. Edita. Helsinki 2009. 343 s.

Teologia.fi-nettisivustolla on ollut loppuvuodesta 2011 luettavissa Jaana Hallamaan artikkeli ”Moraalifilosofia tarvitsee muiden tieteilten tuloksia”. Hallamaa sanoo, että moraalifilosofisessa kirjallisuudessa ihmisen käyttäytyminen on tavattu esittää harkintaan perustuvaksi toiminnaksi, joka pohjautuu ihmisen arvoihin ja hänen omaksumiinsa eettisiin periaatteisiin. Tosiasiassa ihmisen moraalista toimintaa yllättävissä tilanteissa ohjaavat monenlaiset, yleensä elämän suojelemiseen ja jatkamiseen suuntautuneet tekijät. Perustelut muotoillaan jälkikäteen. Viime aikoina monet muut tieteenalat kuin filosofia ja teologia ovat tutkineet moraalialia ja tuoneet lisävalaistusta, jota myös filosofisen ja teologisen etiikan tutkimuksessa voidaan hyödyntää. Yksi kiinnostavimmista on sosiaalipsykologian alaan kuuluva moraalipsykologia.

Helsingin yliopiston sosiaalipsykologian professorin Klaus Helkaman julkaisema moraalipsykologian yleiskatsaus paneutuu ajankohdattaiseen aiheeseen. Kirjan viidessä-

toista pääluvussa käsitellään muun muassa arvoja, moraliin muutosta, moraliin biologiaa, moraliin arvoiteluksien kehitystä, arkimoraliin ongelmia, moraliin tunteita, oikeudenmukaisuutta sekä moraliin ja vallan välistä suhdetta.

Toisin kuin Nietzsche, joka heramoraaliin julistuksessaan halusi päästä ”hyvän ja pahan tuolle puolen”, Helkama tarkastelee hyvää ja pahaa immanenttisesti, ”tällä puolen”, hyödyntäen erityisesti kokeellisen psykologian tutkimustuloksia. Merkittävät paikkansa saavat Salom Schwartzin arvotutkimusohjelma, Jean Piaget’n ja Lawrence Kohlbergin moraliin kehitysteoriat sekä James Restin eettisen herkkyyden mallin taustalla oleva DIT-testi (Defining Issues Test). Kohlbergin oppilaan James Restin eettisen toiminnan mallia on viime aikoina sovellettu erityisesti ammattietikkaa käsittelevässä kirjallisuudessa.

Helkama tuo esiin kaikkialla pätevinä moraaliarvoina universalismin, hyväntahtoisuuden ja yhdenmukaisuuden. Näyttää siltä, että nykyisessä länsimaisessa yhteiskunnassa yhdenmukaisuusarvot ovat erityisen huonossa huudossa. Niihin tukeutuvaa ihmistä pidetään helposti vanhanaikaisena. Postmoderni asennoituminen eriyttää elämäntapoja. Sen sijaan maailmanparantajatyypin pitää johtotähtenään universaalisuusarvoja ja huolenpittäjätyypin hyväntahtoisuusarvoja. Näissä luokitteluisissa liikutaan todella hyvän ja pahan tällä puolen ja varotaan sanomasta, kuinka asioiden pitäisi olla.

Erytystä huomiota Helkama omistaa omana opettajanaan pitämälleen Kohlbergille, jonka kehittämä kolmitasoinen ja kuusiportainen moraliin kehitysteoria on saavuttanut klassikon aseman. Se tunnetaan erityisesti niin sanotusta Heinzin dilemmasta, jossa kysytään, tekikö kuolemansairaana naisen aviomies oikein murtautuessaan sopivan lääkkeen keksineen apteekkarin apteekkiin, kun apteekkari vaati lää-

keestä kymmenen kertaa niin korkean hinnan kuin Heinzilla oli varaa maksaa. Moraliin kehitystasosta eivät kerro kyllä ja ei – vastaukset vaan niiden perustelut. Tässä Kohlberg, joka on paitsi psykologi, myös filosofi, tunnustaa psykologian rajat. Kantin kategorinen imperatiivi vaatisi Heinzia varastamaan. Myös Helkama viittaa satunnaisesti sekä Kantiin että Humeen, joiden ajattelu olisi Kohlbergin tulkinnaassa avainasemassa, mutta kaiken kaikkiaan moraalifilosofia saa Helkaman kirjassa yllättävän vähän huomiota, vaikka liikutaan juuri psykologian ja filosofian rajapinnoilla.

Helkama hyödyntää myös moraliin ongelmia pohtivaa kaunokirjallisuutta. Viittauksia esiintyy moraliin ongelmia pohtineisiin kirjallisiin (Austin, Dante, Defoe, Dostojevski, Meri, Oksanen, Sillanpää, Topelius ja Tšehov). Kaunokirjallisuus tuo moraliin ongelmassa usein havainnollisesti esiin psykologista kuvausta ja filosofista pohdintaa.

Teologin silmissä Helkaman moraalipsykologia ei tuo esiin paljoa uutta. Runsasta huomiota kiinnitetään Weberin protestanttisen etiikan ja kapitalismin hengen teesille. Hauskallakin tavalla esitetään Daniel Defoen romaanihenkilö Robinson Crusoe protestanttisen etiikan toteuttajan perikuvana. Ahkeruus, täsmällisyys, pitkäjänteisyys ja järjestelmällisyys olivat Robinsonin periaatteet, joita soveltamalla hän järjesti elämänsä autiolla saarella tuloksekkaasti. Helkama kirjoittaa kuitenkin johdonmukaisesti protestanttisesta etiikasta tekemättä journalismissa yleistä luterilaisuuden ja protestanttisuuden samastamista.

Helkaman *Moraalipsykologia* on painava puheenvuoro tieteenalojen välisessä keskustelussa moraliin. Kirjaa voi suositella referenssimateriaaliksi myös moraalifilosofiaa ja teologisesta etiikasta kiinnostuneille.

VESA NUORVA
TEOL.TRI, JYVÄSKYLÄ